

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
İÇİNDEKİLER	7
KISALTMALAR	13
GİRİŞ	15

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU YÖNETİMİNDE YÖNETİM VE DENETİM KAVRAMLARI; GENEL OLARAK KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU

I. YÖNETİM KAVRAMI	17
II. YÖNETİMİN FONKSİYONLARI	19
A. Planlama	19
B. Örgütlenme	21
C. Yürütme	22
D. Koordinasyon	22
E. Denetleme	23
III. KAMU YÖNETİMİNDE DENETİM	24
A. Denetim Kavramı	25
B. Denetim Türleri	26
1. Siyasi Denetim	27
a. Meclis Araştırması	28
b. Genel Görüşme	29
c. Meclis Soruşturması	30
d. Yazılı Soru	32
2. Yargısal Denetim	33
3. Kamuoyu Denetimi	34
4. Uluslararası Denetim	36
5. İdari Denetim	37
a. Hiyerarşik Denetim	38
b. Vesayet Denetimi	39

6. Ombudsman Denetimi	40
IV. OMBUDSMANLIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ VE TEMEL ÖZELLİKLERİ	41
A. Kavramsal Olarak Ombudsman	41
1. Etimolojik Kökeni	41
2. Ombudsmanın Tanımı	43
B. Ombudsmanın Tarihsel Gelişimi	46
C. Ombudsmanın Temel Özellikleri	50
1. Bağımsızlık ve Tarafsızlık	51
2. Kolay Ulaşılabilirlik	52
3. Geniş Araştırma ve İnceleme Yetkisi	53
4. Kararlarının Bağlayıcı Nitelikte Olmaması	54

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU VE HUKUKİ KİŞİLİĞİ

I. OMBUDSMANIN HUKUKİ KİŞİLİĞİ İLE İLGİLİ DÜNYADAKİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ.....	57
II. TAM DEMOKRASİ SINIFINA GİREN ÜLKE UYGULAMA ÖRNEKLERİ	58
A. İsveç.....	58
1. Seçilmesi ve Statüsü.....	60
B. Danimarka	61
1. Seçilmesi ve Statüsü.....	62
III. KUSURLU DEMOKRASİ SINIFINA GİREN ÜLKE UYGULAMA ÖRNEKLERİ.....	64
A. Fransa	64
1. Seçilmesi ve Statüsü.....	65
B. Güney Afrika	66
1. Seçilmesi ve Statüsü.....	67
IV. KARMA REJİM SINIFINA GİREN ÜLKE UYGULAMA ÖRNEKLERİ	68
A. Pakistan	68
1. Seçilmesi ve Statüsü	69
V. OTORİTER REJİM SINIFINA GİREN ÜLKE UYGULAMA ÖRNEKLERİ	69
A. Rusya	69
1. Seçilmesi ve Statüsü	71
B. Azerbaycan	71
1. Seçilmesi ve Statüsü.....	72

VI. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NUN TÜRKİYE'DE KURULMASI VE TARİHSEL SÜRECİ	73
A. Akademik Çalışmalarda Kamu Denetçiliği Önerisi	74
1. Kamu Yönetimi Araştırma (KAYA) Projesi.....	75
2. Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) Çalışmaları	76
3. Bayburt Valiliği Tarafından Yapılan Çalışma	77
B. Kalkınma Planları	77
C. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Oluşturulmasına Yönelik Kanuni Girişimler Hükümet Tasarıları	78
VII. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NUN HUKUKİ ALT YAPISI	80
A. Anayasal Hükümler	80
B. 6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu	81
1. Kuruluş	81
2. Kurumun Görevi	83
3. Çalışma İlkeleri	83
4. Genel Sekreterliğin Oluşumu ve Görevleri	83
5. Başdenetçi ve Denetçilerin Nitelikleri	84
6. Bağımsızlık ve Tarafsızlık	84
7. Andiçme	84
8. Görev Süresi	85
9. Görevden Alınma ve Görevin Sona Ermesi.....	85
10. Başdenetçi ve Denetçilerin Mali ve Sosyal Hakları	85
C. Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.....	86
1. Kurumun Görevi	86
2. İyi Yönetim İlkeleri	86
3. Karar Türleri	87
4. Tavsiye Kararı	87
5. Ret Kararı	87
6. Dostane Çözüm Kararı	88
7. Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar.....	88
8. Genel Sekreterliğin Oluşumu ve Görevleri	88
9. Uzman ve Uzman Yardımcılarının Görevleri	89
10. Bağımsızlık ve Tarafsızlık	89

VIII. TÜRK HUKUK SİSTEMİ İÇİNDE KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NUN AMACI VE OLUŞUMU ..	89
A. Amaç	89
B. Adaylık ve Seçim	90
C. Başdenetçi'nin ve Denetçilerin Görevleri	91
IX. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NA BAŞVURU USULÜ	92
A. Şikâyet Hakkı	92
B. Şikâyet Başvuru Usulü ve Şikâyetin Yapılacağı Yerler	92
C. Şikâyet Başvurusunun Yapılması.....	93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NUN GÖREVLERİ VE İŞLEVSELLİĞİ

I. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NUN TEMEL GÖREV VE YETKİLERİ	95
A. Kamu Denetçilerinin Görevleri	95
1. Kötü Yönetimi Önlemek	96
2. Hak ve Hürriyetlerin Korunması	96
3. Yönetim ve Vatandaş Arasında Hakkaniyetin Sağlanması	97
B. Kamu Denetçilerinin Yetkileri	98
II. OMBUDSMANIN GÖREV, YETKİ VE ÇALIŞMA ŞEKLİ AÇISINDAN DÜNYADAKİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ	100
A. İsveç	101
1. Görev ve Yetkileri	101
2. Başvuru ve Çalışma Şekli	103
B. Danimarka	104
1. Görev ve Yetkileri	104
2. Başvuru ve Çalışma Şekli	105
C. Fransa	107
1. Görev ve Yetkileri	107
2. Başvuru ve Çalışma Şekli	108
D. Güney Afrika	110
1. Görev ve Yetkileri	110
2. Başvuru ve Çalışma Şekli	110
E. Pakistan	111
1. Görev ve Yetkileri	111

2. Başvuru ve Çalışma Şekli	112
F. Rusya	113
1. Görev ve Yetkileri	113
2. Başvuru ve Çalışma Şekli	115
G. Azerbaycan	116
1. Görev ve Yetkileri	117
2. Başvuru ve Çalışma Şekli	118
III. TÜRKİYE'DE KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NUN İŞLEVSELLİĞİ	119
A. Eğitici İşlevi	120
B. Önleyici (Caydırıcı) İşlevi	121
C. Düzeltici İşlevi	122
D. Yönetimin Şeffaflığını Sağlama İşlevi	122
E. İdari Yargıya Katkı Sağlama İşlevi	123
F. Kamu Denetçisi'nin Mevzuat Yönüyle İşlevselliği	125
1. Görev Alanı Açısından	126
2. Harekete Geçme Şekli Açısından	127
3. Bilgi ve Belge İstenmesi Açısından	128
4. Bağımsızlık ve Tarafsızlığı Açısından	129
5. Raporlarının Yayımlanması Açısından	135
6. Yetki Alanı Açısından	136
7. Başvuru Yolları Açısından	137
G. Kamu Denetçisi'nin Uygulama Yönüyle İşlevselliği	138
1. Kamu Denetçiliği Kurumu Yıllık Raporlarının Değerlendirilmesi	139
2. Yıllar İtibariyle Başvuru Sayıları	140
3. Şikâyetlerin Konularına Göre Dağılımı	142
4. Şikâyetlerin Karar Türlerine Göre Dağılımı	144
5. Tavsiye Kararlarına İdarenin Uyum Oranı	153
6. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Kararların Yaptırım Gücü Açısından	156
SONUÇ	161
KAYNAKLAR	185

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliđi
AİHM	:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
DDK	:	Devlet Denetleme Kurumu
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
EGM	:	Emniyet Genel Müdürlüğü
GAC	:	Güney Afrika Cumhuriyeti
İYUK	:	İdari Yargılama Usulü Kanunu
JO	:	Justitie Ombudsmanen
KAYA	:	Kamu Yönetimi Araştırma Projesi
KDK	:	Kamu Denetçiliği Kurumu
KDKK	:	6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu
KDKKUIUVEHY	:	Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
Md.	:	Madde
MEHTAP	:	Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi
SGK	:	Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	:	Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclis
TODAİE	:	Türkiye ve Orta Dođu Amme İdaresi Enstitüsü
TSK	:	Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜSİAD	:	Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneđi

GİRİŞ

Ombudsmanlık Kurumu'nun ilk ortaya çıkışı, 1709 yılında İsveç Kralı XII. Şarl'ın Poltava Meydan Savaşı'nda Ruslara mağlup olması ve Osmanlı imparatorluğuna iltica etmesi ile birlikte bir müddet Edirne dolaylarında bulunan Demirtaş Paşa Konağı'nda kalmak mecburiyetinde kalmasına dayanmaktadır.

Devletlerin zamanla görev ve fonksiyonlarının artması ve haliha-zırdaki denetleme sisteminin idarenin haksız, adaletsiz ve keyfi uygulamalarının mağduru olan vatandaşların hak ve hürriyetlerini savunmada yetersiz kalması ve buna paralel olarak sürekli değişmekte ve gelişmekte olan bir dünyada değişime uğrayan devlet yönetimi düşüncesi ile ülkeler, devlet yönetimi prensipleri sürekli gelişmek ve vatandaşlara daha iyisini sağlamak, devlet ile vatandaş arasında meydana gelen anlaşmazlıkları, her iki tarafında menfaatinin azami seviyede ön planda tutularak memnun edecek düzeyde çözüme ulaştırma düşüncesi ombudsmanlık kurumuna ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Ombudsmanlık, kamu kurumları ile halk arasındaki sorunların çözümüne yönelik oldukça modern bir yaklaşım biçimi olmakla birlikte, günümüzde vazgeçilmez bir yönetim metodu haline gelmiştir. Bu doğrultuda ülkelerde yönetenler ile yönetilenler arasındaki sağlıklı ilişki için önemli rol ve sorumluluklar üstlenen ombudsmanlık kurumu, dünyada dalga dalga yayılmaktadır.

Çalışmanın amacı ve sorunsalı: Farklı demokrasi anlayışına sahip olan ülke örnekleri üzerinden ombudsmanlık kurumunun işlevselliğinin sağlanması gayesiyle demokratik, karma ve otoriter rejimlerinden hangisinde daha işlevsel anlamada faaliyet gösterdiğini açıklamak ve Türkiye'de yürütme organının iş ve işlemlerini denetlemek üzere ihdas edilen Kamu Denetçiliği Kurumu'nun fonksiyonunun mevzuat ve uygulama yönüyle, öteki ülkelerde uygulanan ombudsmanlık kurumunun işlevlerine sahip olup olmadığını tespit etmekten ibarettir. Çalışma ile amaçlanan, Ombudsmanlık Kurumu ile temel hak ve özgürlüklerin sağlanması aşamasında fonksiyonunu tam olarak sağlayan ülkelerde

faaliyet gösteren ombudsmanın modern devlet anlayışına sağladığı katkıların incelenmesi ve demokratik yönetim anlayışlarının bir karşılaştırma kıstası kabul edilerek Türkiye’de uygulanan Kamu Denetçiliği Kurumu’nun modern devlet anlayışında hangi konumda yer aldığı ortaya konulmasından ibarettir. Bu amaçla da çalışmada kullanılan yöntem olarak betimsel araştırma metodu uygulanmış, ülkelerin demokratik sınıflarının belirlenmesinde 2021 yılı Ekonomist dergisinin yayınlamış olduğu Demokrasi Endeksi Raporu temel alınmıştır.

"Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu, Hukuki Yapısı ve İşlevselliği" başlıklı tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yönetim kavramı, kamu yönetiminde denetim kavramı ve ombudsmanlığın tarihsel gelişimi ve temel özellikleri işlenmiştir. İkinci bölümde ombudsmanın hukuki kişiliği ile ilgili dünyadaki uygulama örnekleri, Kamu Denetçiliği Kurumu’nun Türkiye’de kurulması ve tarihsel süreci, hukuki alt yapısı, Türk hukuk sistemi içinde KDK’nin amacı, oluşumu, başvuru usulü işlenmiştir. Üçüncü bölümde ise KDK’nin temel görev ve yetkileri, ombudsmanın görev, yetki ve çalışma şekli açısından dünyadaki uygulama örnekleri, Türkiye’de KDK’nin işlevselliği, mevzuat ve uygulama yönüyle analiz edilerek işlenmiştir.

Ülkede demokrasi anlayışının tam olarak yerleşmesi ve hak arama kültürünün ülkede yaşayan herkes tarafından benimsenmesi, temel hak ve hürriyetlerin çağın gereklerine uygun bir şekilde korunması ve kullanılabilmesi, devlet kurumlarının hizmet anlayışlarının salt kanunların uygulanmasından ziyade hakkaniyet ilkesini de göz önünde bulundurarak, şeffaf, hesap verebilir ve hukukun üstünlüğü prensibine dayalı olması açısından Kamu Denetçiliği Kurumu’nun işlevsel bir kurum haline getirilmesiyle, çalışmanın alana katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.